

РЕЦЕНЗИЯ

от доц. д-р Екатерина Салкова,
определена със Заповед № Р-33-5305/07.11.2017 г. на ректора на
Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ за член на научното
жури за публична защита на дисертационен труд за придобиване на
образователната и научна степен „доктор“
на

Димитрия Николаева Дърмонска – докторант по докторска
програма „Наказателен процес“, професионално направление 3.6. Право,
научна област „Социални, стопански и правни науки“, на тема:

„ВЪЗВИВНОТО ОБЖАЛВАНЕ И ПРОТЕСТИРАНЕ НА ПЪРВОИНСТАНЦИОННИТЕ СЪДЕБНИ АКТОВЕ В ПРОИЗВОДСТВОТО ПО НАКАЗАТЕЛНИ ДЕЛА“

1. Биографични данни за докторанта

Димитрия Николаева Дърмонска е завършила специалност „Право“ в Юридическия факултет на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ през 2002 г. За кратък период от време работи като юрисконсулт и следовател, а от 2006 г. заема длъжността „прокурор“ в Районната прокуратура в гр. Пловдив. В периода от 2014 г. до 2015 г. е постоянен преподавател на кандидатите за младши прокурори в Националния институт на правосъдието. От 2015 г. до настоящия момент е прокурор в Окръжната прокуратура в гр. Пловдив.

Въз основа на решение на Катедра „Наказателноправни науки“ при Юридическия факултет на ПУ „Паисий Хилендарски“ от 01.09.2017 г. относно готовността за предварително обсъждане на представения дисертационен труд, Димитрия Николаева Дърмонска е отчислена от задочна докторантура с право на защита. На 20.09.2017 г., на заседание на Катедрения съвет на Катедра „Наказателноправни науки“ е проведено вътрешно обсъждане на представения от докторанта дисертационен труд, в резултат на което е взето решение за публична защита на същия и за състав на научното жури.

По темата на дисертацията Димитрия Дърмонска има три публикации в специализирани правни списания.

2. Обща характеристика на дисертационния труд

Дисертационният труд е в *обем 299 страници*, включително съдържание и библиография. Съдържа *246 бележки под линия*. Библиографската справка включва *30 източника*, всички на кирилица.

Дисертационният труд съдържа заглавна страница; съдържание; увод; три глави; заключение и библиография.

Без съмнение, установяването като принципи на наказателния процес на *разкриването на обективната истина* и на *правото на защита* предполага необходимостта от регламентиране на достатъчно *ефективни контролни механизми*, които да гарантират влизането в сила само на тези съдебни актове, които са постановени при *спазването на материалния и на процесуалния закон*. Същността на въззивното производство именно като контролен механизъм, който при това подлага на цялостна проверка (и относно фактите, и относно правото) първоинстанционния съдебен акт, обуславя **актуалността** на темата на дисертацията и предопределя нейната **значимост**. Почти веднага след въвеждането на въззивното и касационното производство (ДВ, бр. 21 от 1998 г.) тези въпроси концентрират вниманието на учените (още първата година от действието на новата правна уредба на тях са посветени две публикации: Чинова, М: *Обща характеристика на въззивното производство по НПК.* – Съвременно право, 1999, № 4 и Чинова, М. *Обща характеристика на касационното производство по НПК.* – Съвременно право, 1999, № 5, а през следващата – и трета – Доковска, Д. *За въззивното обжалване на присъдите.* – Адвокатски преглед, 2000, № 2), но множеството въпроси, които поставя нормативната уредба на въззива, са разгледани за пръв път цялостно едва през 2016 г. (Митов, Г. *Въззивно производство по наказателни дела.* София, Сиби, 2016). Посвещаването на дисертационния труд на тематиката, свързана с въззивното производство, е добра основа за развитие на научна дискусия, в рамките на която да се обсъдят аргументите в подкрепа на отделните тези, за да се осигури възможност за вземането на най-правилните решения. С оглед на това, правилно са определени в автореферата целите на изследването – да се очертаят спорните въпроси и недостатъците на правната уредба и да се аргументират конкретни предложения за нейното усъвършенстване.

В **увода** е очертана целта на дисертационното изследване и е представено накратко неговото съдържание.

Глава първа на дисертационния труд („Обща характеристика на въззивното производство“), включва два раздела. В *първия* е проследено историческото развитие на въззивното производство, като са обобщени особеностите на наказателното правораздаване в римското право и през Средновековието. Отделено е внимание на тенденциите в развитието на наказателното правораздаване в Германия, Франция и Русия. Разгледано е развитието на същото в българската държава (първата, втората и третата), като особено внимание е отделено на правилата за проверка на първоинстанционния съдебен акт в Закона за углавното съдопроизводство, в НПК от 1952 г., в НПК от 1974 г. и на теоретичните изследвания, посветени на тяхното прилагане. Анализирани са основанията за отмяна на присъдата от втората инстанция и критериите за определяне на процесуалното нарушение като съществено (с. 76 и сл.). Във *втория раздел* на Глава първа са анализирани същността и основните характеристики на въззивното производство. Подложено е на критика определянето на въззивния съд като

„втора първа инстанция“ (с. 101). Правилно се акцентира върху извода, че въззивната проверка не се извършва *в рамките* на жалбата/протеста, а *по повод* на жалбата/протеста. Въззивното производство е отграничено от другите контролни производства (от контролно-отменителните по същността си производства – касационното производство и производството по възобновяване на наказателни дела).

Глава втора на дисертационния труд е посветена на общите положения на въззивното производство и на проверката на жалбата/протеста от първоинстанционния съд. В *раздел първи*, във връзка с предмета на въззивната проверка, е изяснено съдържанието на понятието „правилност“ на присъдата. Анализирани са съдебната практика относно пределите на въззивната проверка, допускането на доказателства във въззивната инстанция и възможността на въззивния съд да установява нови фактически положения. Разгледани са страните във въззивното производство и е изяснено правото на отделните страни да атакуват първоинстанционната присъда. На анализ са подложени процесуалните правила относно срока (вкл. неговото изчисляване и възстановяването му, когато е пропуснат по уважителни причини) и реда за подаване на въззивната жалба/въззивния протест, тяхната форма и съдържание, както и процесуалното им действие. Анализирани са съдебната практика относно погрешното определяне на срока от първоинстанционния съд и последиците от това. Изяснено е съдържанието на понятията „въззивна жалба“, съответно „въззивен протест“, както и процесуалното значение на присъединяването на един подсъдим към редовно подадена жалба от друг подсъдим – съучастник в престъплението. Разгледано е процесуалното действие на въззивната жалба/въззивния протест (техния суспензивен и деволутивен ефект). В *раздел втори* са анализирани въпросите, свързани с проверката, която осъществява първоинстанционния съд, по отношение на подадената жалба, съответно протест. Разгледани са предпоставките за връщане на жалбата/протеста и формулираните в съдебната практика изисквания във връзка с указанията, които може да даде съда относно пропуските и тяхното отстраняване. Подробно са разгледани отделните хипотези на оттегляне на жалбата/протеста, вкл. възможностите за оттегляне на протеста от друг прокурор от първоинстанционната прокуратура, различен от неговия подател, както и от по-горния по степен прокурор. Анализирани са въпросите относно момента на влизане в сила на атакуваната първоинстанционна присъда в случаите на оттегляне на жалбата/протеста. Аргументирано дисертантът подлага на критика становището, че оттеглянето на жалбата/протеста се приравнява на липса на същите, но за прецизност следва да бъдат посочени източниците на цитираните на с. 174 становища. Споделям становището на дисертанта относно необходимостта от изясняване на действителната воля на жалбоподателя, когато искането не е ясно формулирано.

Глава трета от дисертационния труд е посветена на правилата относно съдебното заседание на въззивната инстанция и включва три раздела. *Раздел първи* („Подготвителни действия за разглеждане на делото в съдебно заседание – допускане на доказателства от въззивната инстанция.

Разглеждане на делото в съдебно заседание от въззивния съд⁽⁴⁾) включва задълбочен анализ на правомощието на въззивния съд да събира доказателства. Заслужава подкрепа тезата на дисертанта, че срокът по чл. 319, ал. 1 НПК не преклудира правото на страните да искат събирането на доказателства и в последващ процесуален момент, но трудно може да бъде споделено като общо твърдението, че този срок „не е преклузивен, а инструктивен по своя характер“ (с. 178), доколкото той е именно преклузивен относно правото на жалба/протест (а предмет на уредба в чл. 319, ал. 1 НПК е именно срокът за подаване на жалба/протест), поради което изречението се нуждае от прецизиране (последниците от неспазването му правилно са посочени на с. 149 – 151 от дисертационния труд, където правилно същият е определен като преклузивен и очевидно при обсъждането на значението му във връзка с представянето на доказателства се касае за непрецизност на формулировката, поради контекста, в който е разгледан). Във връзка с правомощието по чл. 327 НПК, е аргументирано изискването за неизменност на съдебния състав и последниците от неспазването му. Анализирани са съдебната практика във връзка с допускането на разпит на подсъдимия от въззивния съд; с допускането на доказателства, събирането на които е поискано от страните и с допускането на доказателства служебно от съда, по свой почин. Разгледани са етапите на въззивното производство. В *раздел втори* са анализирани правомощията на въззивния съд. Във връзка с правомощията на въззивния съд да отмени присъдата и да върне делото за ново разглеждане или да постанови нова присъда, детайлно е разгледано значението на съществените процесуални нарушения и подробно е анализирано действието на забраната *reformatio in re ius*. Подкрепям изразеното от дисертанта становище (с. 210 – 211), че изводът на съда, поставен в основата на решението му за упражняване на правомощието по чл. 335, ал. 1, т. 2 НПК (след влизането в сила на последните изменения на НПК на 5.11.2017 г. – съответно чл. 335, ал. 1 НПК) не обвързва прокурора, само и единствено в чието правомощие по Конституция е привлечането към наказателна отговорност за престъпления от общ характер (чл. 127, т. 3 КРБ), а съответно и законовото правомощие по образуване на досъдебно производство, но след анализа на различните становища бих препоръчала на дисертанта да отиде по-далеч – да предложи изход от ситуацията, при която както съдът, така и прокурорът, чрез постановяването на своите актове отказват да се произнесат по съществуващото на делото, доколкото след като са сезирани по съответния ред, този отказ предотвратява достъпът до съд на пострадалия от престъплението, за чийто характер спорят съответните органи на съдебната власт (предложение за разрешаване на спора прави акад. Стефан Павлов – в: Павлов, Стефан. Наказателен процес на Република България. Особена част. С.: Сиби, 1997, с. 165). В изложението относно отделните правомощия на въззивния съд са разгледани и анализирани изразените в теорията становища и относимата съдебна практика, като на базата на тях са направени и предложения за усъвършенстване на законодателството. Изяснена е разликата между „мотиви“ и „основания“ за оправдаването на подсъдимия. Обосновано е становището относно непоследователността при регламентирането на правомощията на въззивната инстанция във връзка със спирането на делото, и по-конкретно липсата на

препращане към чл. 26 НПК, което е убедително и може да бъде споделено. Също добре аргументирано е предложението относно необходимостта от допълване на разпоредбата на чл. 340, ал. 3 НПК. В *раздел трети* е разгледано съдържанието на въззивния съдебен акт, при което са анализирани изискванията както по отношение на присъдата, така и по отношение на решението.

В **заключението** са обобщени основните резултати от извършеното изследване и са изведени предложенията за усъвършенстване на законодателството, които са обосновани на съответните места в дисертационния труд.

3. Оценка на научните и научно-приложните приноси

Представеният дисертационен труд показва задълбочени теоретични знания на дисертанта по научната специалност „Наказателен процес“ и разкрива способностите ѝ за самостоятелно научно мислене и творчески подход към изследваните въпроси. Актуалността и значимостта на темата на дисертационния труд предопределят неговата полезност за юридическото образование, за правната наука и за практикуващите юристи. Споделям обобщените в автореферата три насоки, в които се изразяват по-съществените приноси на изследването: (1) цялостно изследване на въззивното производство; (2) анализиране на изразените в правната теория и в съдебната практика становища по разглежданите въпроси; (3) идентифициране на недостатъците в правната уредба на изследвания институт. Освен направения в изследването цялостен и комплексен анализ на редица въпроси, свързани с темата на дисертационния труд, могат да се посочат редица конкретни приноси, част от които имат не само теоретично, но и научно-приложно значение, като направените предложения *de lege ferenda*: (1) изрична уредба на правомощието на първоинстанционния, съответно на въззивния съд, за произнасяне при оттегляне на жалбата/протеста, в зависимост от момента на извършване на това процесуално действие; (2) акцентирание върху самостоятелния характер на основанията за отмяна на присъдата от въззивния съд и изпращане на делото на прокурора, когато се установи, че престъплението, за което е образувано производството по тѣжба на частния тѣжител, е от общ характер, чрез обособяването му в самостоятелна правна норма (следва да се уточни, че с последните изменения на НПК този ефект вече е постигнат, макар и не поради изразените от дисертанта мотиви), както и определянето на това правомощие не като свързано с прекратяването на *съдебното* производство, а като правомощие по прекратяване на *наказателното* производство; (3) отпадане на думата „същото“ от разпоредбата на чл. 327, ал. 1, т. 2 НПК, уреждаща правомощието на въззивната инстанция да измени първоинстанционната присъда; (4) допълване на разпоредбата на чл. 334, т. 5 НПК чрез включването и на чл. 26 НПК в нея; (5) допълване на разпоредбата на чл. 340, ал. 3 НПК чрез посочване на реда за оспорване на определението, който следва да е по Глава двадесет и втора от НПК; (6) прецизиране на разпоредбата на чл. 318, ал. 1 НПК. Предложенията са добре обосновани и следва да бъдат подкрепени, с уточнението, че решаването на въпроса дали основанията по чл. 335, ал. 1 НПК следва да води до прекратяване на

съдебното или изцяло на наказателното производство може да стане след цялостно разглеждане на проблемите, произтичащи от противоречивите изводи на съда и прокурора. Дисертацията е написана на ясен и точен език, правната терминология е прецизно ползвана, което потвърждава изводите за наличие на задълбочени знания по редица правни дисциплини. Очевидно е значението на богатия практически опит на дисертанта, който, наред с добрата теоретична подготовка, е позволил точно да бъдат определени основните проблеми, свързани с разглежданите въпроси, и да бъдат дадени адекватни предложения за тяхното решаване.

4. Оценка на публикациите по дисертацията

По темата на дисертацията дисертантът има три публикации, които удостоверяват апробирането на основни резултати от изследването в авторитетни правни списания, в съответствие с изискванията във вътрешните актове на ПУ „Паисий Хилендарски“.

5. Оценка на автореферата

Изготвеният автореферат в структурно отношение съдържа четири части: (1) Обща характеристика на дисертационния труд; (2) Съдържание на дисертационния труд; (3) Справка за по-съществените приноси в дисертационния труд и (4) Списък на публикациите по темата на дисертационния труд. В първата част е посочен предметът на изследването, обоснована е актуалността на темата, посочени са целта, задачите, методологията и практическото значение на изследването, както и общата информация относно обема и структурата му. Във втората част коректно и цялостно е отразено съдържанието на дисертационния труд в отделните му части. В третата част са изведени в най-общ вид, основните приносни моменти, обобщени в четири насоки.

6. Критични бележки и препоръки

Към дисертационния труд могат да се отправят някои критични бележки и препоръки. На редица места, особено в историческия преглед и при разглеждането на някои въпроси (напр. относно хипотезите на чл. 48 – 50 НПК, относно правото на пострадалия да участва като частен обвинител и като частен тъжител – с. 137 и сл., относно разликата между делата от общ и от частен характер – с. 207 и сл., относно правилата на Глава двадесет и шеста от НПК – с. 265 – 270), се забелязват отклонения от темата, които би било по-удачно да се включат като бележки под линия, когато имат връзка с обсъждания въпрос, за да не се отклонява вниманието от него или да бъдат предмет на отделна публикация, към която да се препрати. Добре би било, с оглед на евентуално публикуване, да се преосмисли структурата на труда и да отпаднат някои повторения в заглавията на отделните обособени части (заглавията на главите и разделите следва да са по-обобщени, без да включват заглавия и на подразделенията им). Избраният начин на структуриране на темата позволява всеобхватно изследване на всички въпроси на въззивното производство, но същевременно прави трудно избягването на редица повторения, които се забелязват на отделни места. Например въпросите, които се разглеждат в раздел първи на Глава първа (в

историческия преглед – с. 7 – 99) не могат отново да не бъдат отбелязани и съпоставени при анализирането впоследствие на: предмета и пределите на въззивната проверка, допустимите пред въззивната инстанция доказателства, страните във въззивното производство, формата и съдържанието на въззивната жалба/въззивния протест, правомощията на въззивната инстанция и т.н. Някои от становищата на дисертанта се нуждаят от допълнително аргументиране (например становището относно правомощието на въззивния съд да остави жалбата/протеста без разглеждане и да прекрати въззивното производство, вместо да върне делото на първоинстанционния, когато стигне до извод, че жалбата, съответно протестът са недопустими (с. 170 – 171). Въпреки подкрепата ми за това становище, смятам, че в случаите, когато определен въпрос се решава противоречиво в теорията и в съдебната практика, какъвто е обсъжданият (в противоречие на цитираното от дисертанта решение на ВКС е Определение № 129 от 2008 г. на I н.о. на ВКС, а в противоречие на изразената теза е становището на доц. д.ю.н. Г. Митов), още повече при липсата на изрична правна уредба относно подобно правомощие на съда, дискуссионният въпрос следва да бъде по-подробно обсъден и дори да бъде обосновано предложение *de lege ferenda* за решаването му. Работата би спечелила, ако бъде направен сравнителен анализ на съвременната правна уредба в други държави, ако бъдат разгледани и допълнителни, освен основните литературни източници, включени в списъка на ползваната литература, както и ако отделните становища, на които се позовава дисертантът, бъдат съпоставени с други изразени в теорията по отделните въпроси, за да се открие научната полемика по тях.

Направените бележки имат за цел единствено да подпомогнат дисертанта при редакция на представения труд преди публикация, както и при бъдещи научни изследвания и по никакъв начин не се отразяват на високата положителна оценка, която заслужава обсъжданата дисертация.

7. Заключение

В заключение, за защита е представен дисертационен труд, който отговаря на всички изисквания на Закона за развитието на академичния състав в Република България – показва, че кандидатът притежава *задълбочени теоретични знания по специалността „Наказателен процес“*, разкрива способностите на дисертанта за *самостоятелно научно мислене и творчески подход* към изследваните теми и съдържа *научни и научно-приложни резултати*, които представляват оригинален принос в науката. Поради това изразявам своето положително становище и предлагам на членовете на научното жури да гласуват положително за придобиване на образователната и научна степен „доктор“ от Димитрия Николаева Дърмонска.

Член на научното жури:

Доц. д-р Екатерина Салкова